

անոնց, որոնք ծանօթ են եւրոպական նման ձեռնարկութեանց, Բայց հոս է առաջինգայիս առաւելութիւնը՝ անձուկ ծաւալի մէջ սեղմել ընդարձակ ծրագրի մը լայն էջերը, այսինքն՝ ըստ կորի համառօտ տողերով առջ Լսաւորածարանութեան ամէն ճիւղի եւ օգնական գիտութեանց վերաբերեալ նիւթոց վրայ ճշգրիտ տեղեկութիւններ նորագոյն քննութիւններու արգեանց համաձայն. որուն նպատակն պիտի ըլլայ՝ գործածողին ծանօթացընել բաղձացուած Քորքին էութիւնը, իսկ մանրամասնութեանց համար ցոյց տալ աղբիւրներ:

Այս ծրագրով խնդրուած են հոս առաւելածարանական, ծխական, Հայրաբօսական, վկայաբանական, աշխարհագրական, Ծարարական եւ այլ գիտութեանց — ցորչափ առողջ Լսաւորածարանութեան հետ աղբիւրի մէջ են — վերաբերեալ հատուածներ (25000 է աւելի), երբեմն ընկերացուած նաեւ պատկերներ: Ունիմ առջեւ այդ գործին թ. 1—9 պրաիններ (սիւնակ 1—864, A—B գրերը): Մեծ հաճոյքով թերթիցի իւրաքանչիւր թղթերը, ուր կարգադրեալ բաղմամբ հոծ տեղեկութիւններ, արեւմտեան եւ արեւելեան կեկղ. պատմութեան եւ յաւաքիչ նիւթերու վրայ: Ճիշտ է ընդհանրապէս արեւելեան բաժինը, որչափ թէ կը տանէին Handlexikonի մը անձուկ էջերը:

Արեւելեանց բաժին մէջ լայն տեղ շնորհուած է Հայկականին ալ: Այս զարմանք չէ, եթէ նկատենք որ գործոյն աշխատակիցներու բաժնին մէջ կը փայլէ նաեւ Հայերէնագէտ S. Weberի մ'անունը, թէեւ երկար շարք մը հատուածներու կը կրէ [Dr.] O[skar] B[raun]ի ստորագրութիւնը:

Հայկական բաժնին մէջ՝ քանի մը հաստիշեւու համար՝ հաճոյքով կը տեսնենք Աբաբաբեան (73), Աբաբաբեան (324), Աբաբաբեան (330), Ան (228), Անաբաբեան (199), Հայրաբաբեան (339—340), Աբաբաբեան Աբաբեան Աբաբեան Աբաբեան Միւրեանց Բարաբաբեան (435—36) եւն տեսնենք:

Ինչպէս արդէն այս փոքրիկ ցանկէն կը տեսնուի, ընդհանրապէս մեծ ծանրալիզութիւն տրուած է Հայկականին եւ նոյն համեմատութեամբ արեւելեանց: Այս իսկ պատճառով ձեռնարկութիւնն նաեւ Հայագիտութեան համար կարեւոր եւ օժանդակ աղբիւր կը համարենք, եւ յանձնարարելի ամէն անոնց, որոնց գերմաներէն լեզուն մատչելի է: Գործին ներքինը եւ արտաքինը տարուած խնամքը պատշաճ է:

է ամէն մասամբ, ինչպէս առ հասարակ եւրոպական նոյն կարգի հրատարակութեանց յատուկ է:

Աւերի կատարելութեան համար բաղձալի էր որ խմբագրութիւնն իր մէջ ունենար նաեւ հայ մը, կամ հայկական նիւթերն երթարկէր հայու մը քննութեան, որով կարելի կ'ըլլար հայկական բաժնին աւելի ճշգրիտ ներկայացընել եւ ըստ նորագոյն հետազոտութեանց. բան մը, որ գտուարին պիտի ըլլար Ախննայի պէս տեղ մը, ուր կը գործէ Միւրեանց Միւրեանութիւնը: Այլազգ անխուսափելի պիտի ըլլան անձեւութիւնը, ինչպէս արգեամբ կը նշարուին ալ տեղիս տեղիս, զոր օր. էջ 443 Dr. Oskar Braun Բաբաբեանի կատարելութեան թուականը գրած է 487—492?, մինչ վերջին քննութիւնը (1904էն ի վեր) Բաբաբեան կը զետեղեն ընդ մէջ 504—510 տարիներու. կը լուծն նման մանր անձեւութիւնները հոս եւ հոն:

Այսպիսի խնամատ գործի մ'առջեւ կը մտաբերեմ ինքնաբերաբար նոյնին ամենափոքր կատարելութեամբ իսկ չզոյուցիւնը մեր գրականութեան մէջ. ցայսօր շունեցաք հայերէն համայնագիտարան կամ Լեւոնի մը, նոյն իսկ ամենաանգիտարան ձեւի մէջ. յաճախակի փորձերն ամէն անգամ ճիշդին ապարդիւն: Handlexikonս կրնայ նաեւ այս ձեռնարկութեան համար ծառայել հիանալի առաջնորդ՝ կեկղեցական բաժնին մէջ:

Հ. Ն. Ս.

POEHLMANN'S Russisch leicht gemacht. Bearbeitet von C. L. Poehlmann und J. Peissakowitsch. Kirchheim N.-L. 1910, 8° իրր 800 էջ: Գին՝ 42 Mark.

Այսօր ռուսերէն լեզուի ստացած կարեւորութիւնը հայ բանասիրութեան եւ այլ յաւաքութեանց համար ինչ տալ մեղի համարձակութիւն ուշադրութեան յանձնել գեղեցիկ ձեռնարկութիւն մը, որ կը գիտէ գիրարցնել շատերու համար գտնաբերել համարուած այս լեզուի ուսումը: Այնչափ աւելի ուշադրութեան արժանի է այս ձեռնարկը, որչափ կը պակսի դեռ այսօր մեր ձեռքը Հայերէն նոյն կարգի ընտիր քերականութիւն կամ առաջնորդ մը: Եւ ցաւայի է ըսել որ ռուսերէնի այս անհամարութիւնը շատերու համար անմատչելի կը թողու: Մ. Իմինի, Բ. Պատկանեանի, Գ. Խաչաթեանի, Ն. Մառի, Արնցի եւ այլոց գեղեցիկ աշխատք:

առթիւները, որոնք գրուած են ռուսերէն եւ կը զբաղին Հայ պատմութեան եւ մասնաւորութեան ամենակարեւոր հարցերով: Անուշտ մասնաւորապէս ռուսաց հայոց կ'իշխայ Հայթայթիւ առ այս գիւրութիւն:

Առջեւ ունիմ Poehlmann-եան "Երոզութիւնը կրթելու մեթոդին" հետեւողութեամբ պատրաստուած ձեռնարկութիւն մը — Ռուսերէն գիւրութիւն, որ նոր լոյս կը տեսնէ:

Յարկներու ընթացքի մէջ յիշողութեան օրինաց մանր զննութեամբ յաջողած է Պէտրական յերեւան հասնել լեզու սորվելու գիւրագոյն եղանակ մը, որ իւր աւանդման կերպովն եւ յօրինուածութեամբն ոչ միայն չի յօգնեցներ ռուսաողին միտքն ու յիշողութիւնը, այլ եւ կը բաղդարացնէ ռուսաց եւ կը խրախուսէ աւելի եռանդեամբ յարասեւելու նոյնին մէջ:

Այս առաւելութիւնը, որչափ ծանօթ է մեզի փորձով, առանձնապառօկ է միշտ Poehlmann-եան մեթոդին, որուն շնորհիւ այնպէս սիրուած է եւ ունի այժմ Եւրոպայի մէջ լեզուներ սորվեցնելու համար մասնաւոր հաստատութիւններ, եւ ինքնուսոյց դասագիրքեր գաղղիներէն, Անգղիներէն, Իտալներէն, Սպանիներէն եւն համար:

Ինքնուսոյց դասագրքիս առաւելութեանց իմէ փորձով հասու չըլլայիք, պիտի կասկածէիք այն անթիւ վկայութեանց վրայ, որոնք աճէ լեզուն արուած՝ կը գրուածեն միաձայն ձեռնարկութեան բացարձակ առաւելութիւնները (հմտ. Յայտարարութիւնը¹):

Ով որ կը բազմայ ծանօթանալ ռուսերէնի, այնպիսոյն կը յանձնենք չեմօպէս որ իւր առաջին փորձն ընէ այս մեթոդի վրայէն:

ՓՈՐՈՐՈՐ

ՏՕՔԵՐՈՐ Մ. ՎԱՅԷ — Մի փոքրիկ ծաղկեփունջ գնրմանակա՛ն բանաստեղծութիւնէ — Ինչպիսիքը քանատեղծութիւններ: Վերնա, Միքիւ. Տպ. Ե. Ե. 67:

Գրուելու ներքին ճակատը կը զարդարէ նուիրման ձեւը՝ "Առ նորին մեծութիւն, շնորհախալ իշխանօհ"՝ Գ. Արղիւթեան-Երկայնաբազուկ, որուն կը յաջորդէ փոքրիկ

յառաջարան մը, որով կը բացատրէ թարգմանիչն իր համեստ նպատակը՝ "Ծանօթացնել Հայ ժողովրդին գերման արգի բանաստեղծներու գործերէն մի քանիներու թարգմանութեամբ", զոր վերջին տասնեակ տարիներու ընթացքին մէջ ի գլուխ հանած է:

Մ. ՎԱՅԷ կը ներկայացնէ իր այս գրքովը "Երազելիփունջ" անուան առկ, յորում մէն մի բանաստեղծութիւն՝ իր ծաղկի ուղղի գունովը՝ համընթանայ այդ փունջի համագրութիւնը ըստ կարի հրապարիչ ընելու:

Ինչպէս արգէն ճակատը ցոյց կու տայ՝ գրքովս երկու անկախ մասերու բաժնուած է. բանաստեղծութիւնները՝ թարգմանածոյ (1—51) եւ ինքնագիր (55—67), Ա. Մարին մէջ առանձինն ուղարկութեան արժանի հասուածներ են. Die Legende vom Hufeisen (Goethe, էջ 16), Der Graf von Habsburg (Schiller, 20), Frauenwürde (Schiller, 26), Abend (Schiller, 29), Der Ring des Polykrates (Schiller, 36), Die junge Mutter (Julius Sturm, 50): — Ասոնք իրենց ընագիրներուն հետ ուղիղ եւ անսայթաք կ'ընթանան, ինչպէս քանի որ հասուածներուն համեմատութիւնը ցոյց առաւ, որչափ որ ալ անոնց պակի տեղ տեղ ընագրին յատուկ բացատրութեան ներութիւնը: Միւս կողմանէ գնահատող աչքը պիտի նկատէ ընթերցողը հայերէն լեզուի տնպանդէ պարզութիւնը, որ գործին ամբողջութեան կը ցոլանայ, որչափ որ ալ յանգով գրելու արուեստը տակաւին շատ բաղձալի կէտեր թողու: — Ինչ որ գիտեցիք թարգմանածոյ հասուածներուն համար, նոյնը կ'ըսենք ինքնագիրներու համար ալ. ասոնց կարգին մէջ հանդիպով պիտի կարդացուին մանաւանդ հետգաները. Վէշտ (57), Առ իշխան Սէրաւ (59), Բնախնայ (61) եւ Առ Օլիմպ (63):

Ասոնցմէ զատ գիտելու կէտ մըն ալ է ստուգարարութիւնը: Մ. ՎԱՅԷ, որչափ կը տեսնուի, այս մասին որոշ ուղղութեամբ մը չէ զեկալարուած:

Անըմբռնելի ճաց մեղի ինչու արգեք հայերէնի յատուկ կիտարութեան նշանները ի սպառ արտաքսուելով հայերէն գրքէ մը անոնց փոխարէն կը գործածուին եւրոպականները:

Է. Գ. ՄԱՐԿԵԼԻԱՆ

¹ Մեթոդին յօրինուածութեան աւելի մեծաւոր ծանօթանալու համար կը յանձնենք նպիւ Գայտարարութիւնը (Prospekt A.), զոր աճէ ինչպէս կրնայ ստանալ առանց վաճառքի հետեւեալ հասցեով. Poehlmanns Sprach-Institut.

Berlin W.
Wittenbergplatz 1.